

‘Vraag niet waarom ik heenga’

Vakantiekolonie in exile

In april 1940 vertrok de 16-jarige Georgette De Turcq uit Geraardsbergen voor drie maanden naar het preventorium van Heist-aan-Zee. Pas vijf jaar later zag ze haar ouders en broer terug, ze was toen net 22. Naar aanleiding van het project We zijn goed aangekomen! Vakantiekolonies aan de Belgische kust [1887-1980], toonde haar zoon André De Clercq ons een bundeltje documenten. Een notitieboekje, een dertigtal brieven, een tiental foto's, 14 postkaarten, enkele wenskaarten en officiële documenten maken het mogelijk die bijzondere periode uit het leven van Georgette te reconstrueren.¹

Georgette werd op 23 mei 1923 in Geraardsbergen geboren. Vader Gustaaf werkte voor de spoorweg. Moeder Marguerite vulde luciferdoosjes bij het Zweedse bedrijf Union Allumettièrre. Toen ze 15 jaar was, liep Georgette pleuritis op. In de vorige eeuw werd ‘waterfleurus’, zoals de ziekte in de volksmond werd genoemd, ook wel als een eufemisme voor tuberculose gebruikt. Antibiotica waren nog niet beschikbaar en het enige wat eraan gedaan kon worden, was voorkomen dat de besmette personen de ziekte verder gingen ontwikkelen. Daarom besloot Emile Vandervelde, minister van Volksgezondheid, in 1936 de steun aan tuberculosepatiënten uit te breiden tot pretuberculeuze kinderen en jongeren tussen 6 en 21 jaar.² Vader en moeder De Turcq maakten in 1940 van die mogelijkheid gebruik en zonden Georgette naar het Huis der Mutualisten in Heist-aan-Zee, het preventorium van de tuberculosekas van het Nationaal Verbond der Federaties van Syndikale en Socialistische Mutualiteiten. Het preventorium was het voormalige Grand Hôtel du Phare dat in 1923, met de steun van de socialistische verzekeringsmaatschappij Prévoyance Sociale, was omgebouwd tot een goed uitgeruste instelling.

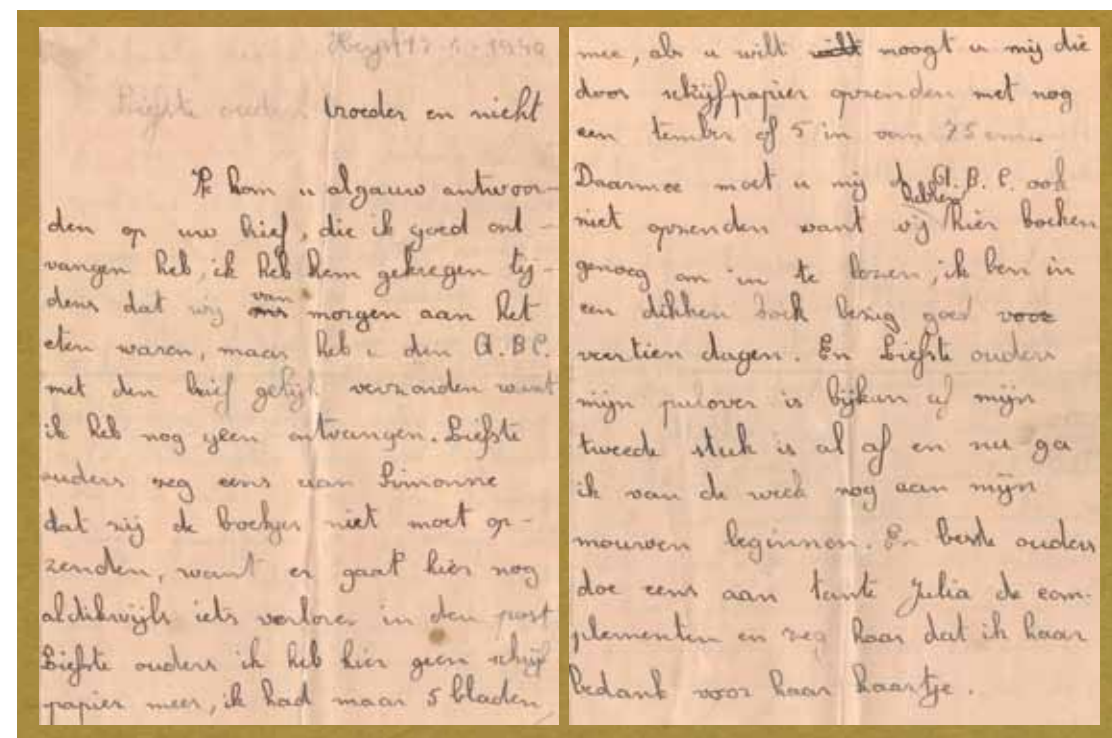
◀ Georgette De Turcq in 1945. (collectie André De Clercq)

In haar eerste brief naar huis schreef Georgette dat ze al 41 kilo woog en op 8 dagen tijd 750 gram was aangekomen. Als ze niet voldoende was bijgekomen, moest ze 's avonds pap eten. Elke morgen dronk ze twee tassen melk bij haar boterhammen. Haar ouders stuurden haar geliefde magazine *ABC* op. Dat geïllustreerde socialistisch weekblad bracht een mix van internationaal societynieuws, feuilletons en lokale gebeurtenissen. Ondanks de crisis en de redelijk hoge verkoopprijs (1,25 frank), was het blad heel populair.³ In het preventorium ontdekte Georgette de bibliotheek. Daarop liet ze haar ouders weten dat ze de *ABC* niet langer nodig had. Ze breidde er ook een pullover, dus kreeg ze er waarschijnlijk handwerkles.⁴ Of ze er verder nog onderwijs volgde, is gezien haar leeftijd niet zeker. In principe kregen schoolgaande kinderen tijdens hun verblijf van drie maanden zo veel mogelijk openluchtles van gediplomeerde leerkrachten uit het officiële onderwijs.

Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger België binnen. Diezelfde dag nog verspreidde Arthur Jauniaux, voorzitter van de socialistische mutualiteit, de mededeling dat ondanks de oorlogsgebeurtenissen de preventoria van Heist-aan-Zee, Koksijde, Klemskerke en Astene openbleven. De kostgangers zouden er de beste zorgen blijven krijgen. Als ouders hun kind toch wilden ophalen, moesten ze zich met de brief van Jauniaux melden bij het bestuur van het preventorium.⁵

Het tweede briefje dat Georgette van haar ouders ontving, was een kort berichtje in potlood. Ze wilden haar komen ophalen, maar de vele vluchtelingen op de weg bemoeilijkten dat. De Belgische regering had immers geen rekening gehouden met een snel op gang gekomen volksverhuizing: een kwart van de bevolking vluchtte richting kust, Frankrijk en Engeland. Bovendien dropten Duitse vliegtuigen vanaf de eerste oorlogsdag bommen op Geraardsbergen.⁶ Georgette slaagde er niet in iemand te vinden die haar kon meenemen naar huis of tot in Gent of Denderleeuw, waar haar vader haar kon ophalen. Op zaterdag 11 mei stuurde ze voor moederdag een kaartje met een zelfgetekende vaas met bloemen. Die nacht moesten de kinderen zesmaal de kelder in na een bomalarm. De daaropvolgende nachten sliepen ze op matrassen in de kelder. Op maandag 13 mei zat Georgette te zonnen op het terras toen plots haar zetel begon te schudden. Een petroleumschip was nabij de kust op een mijn gelopen. Ondertussen waren er in het preventorium nog maar twaalf meisjes, één begeleidster, Jeanne, en mevrouw Bogaert, de bestuurster.⁷

Op donderdag 16 mei werden de overblijvende kinderen naar het salon geroepen. Ze kregen er te horen dat ze hun koffers moesten pakken om nog diezelfde avond te vertrekken naar Koksijde. 's Zondags reisden ze verder naar Duinkerke, waar ze in de kelder van het Institut Notre Dame de Dunes sliepen. Op dinsdag begaven ze zich via Calais naar Boulogne en overnachtten in een 'abri' of wachthuisje. De volgende dag werden ze terug naar Calais gebracht. De Franse militaire overheid zette hen daar op de boot naar Engeland. 's Anderendaags was Georgette jarig. Ze had al in geen twee dagen brood gezien. Op vrijdag 24 mei voeren ze Southampton binnen. De kinderen kregen er een pakje met etenswaren en een halve liter melk, maar mochten nog niet aan land. Eerst moesten ze ingeschreven en onderzocht

Brief van Georgette aan haar ouders, broer en nicht, 12 april 1940. (collectie André De Clercq)

worden. Een dag later ging het groepje aan wal en vertrok het meteen naar Londen. Daar werden ze opgevangen door enkele vrouwen die hen vergezelden naar hun verblijfplaats, de Empire Pool, de huidige Wembley Arena. Daar konden ze zich wassen en kregen ze soep met boterhammen. Daarna moesten ze nog een keer op doktersbezoek. Op maandag 3 juni werden de Belgische vluchtelingen ondergebracht bij de zusters van de rooms-katholieke congregatie Our Lady of the Cenacle in Hampstead, een buitenwijk van Londen.⁸ Het klooster werd vermoedelijk ingeschakeld door het Foster Parents Plan for War Children, een organisatie die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog over *displaced children* uit heel Europa ontfermde. De kinderen verbleven er de hele oorlogsperiode.⁹

Pas op 21 september 1940 kon Gabrielle D'Ieteren, toezichtster van de kolonies van de socialistische mutualiteit, aan vader en moeder De Turcq melden dat hun dochter waarschijnlijk in Engeland verbleef. Een Belgisch militair had de meisjes gezien op de overtocht Calais-Southampton en signaleerde dat aan de mutualiteit die ondertussen 'langs verschillende organismen om' naar Engeland had geschreven in de hoop meer nieuws over hen te vernemen. Op 29 november bevestigde Gabrielle D'Ieteren aan de ouders dat Georgette in Engeland was. Bovendien had de bestuurster van het

1. Heist-aan-Zee, 12 april 1940. Georgette zit uiterst links op de eerste rij. (collectie André De Clercq)

2. Wembley, 28 mei 1940. Georgette is de tweede van links op de tweede rij. (collectie André De Clercq)

3. Het klooster van Our Lady of the Cenacle in Hampstead. (collectie André De Clercq)

4. In de keuken in Hampstead. Georgette zit aan de kop van de tafel (tweede van links). Titine zit uiterst rechts met boterham. (collectie André De Clercq)

5. Georgette bij haar terugkeer met vader, moeder en broer Victor, 1945. (collectie André De Clercq)

6. Trouwfoto van Georgette en Victor. (collectie André De Clercq)

groepje kinderen, mevrouw Bogaert, twee brieven aan haar familie geschreven met het bericht dat zij en de kinderen in goede gezondheid verkeerden en in een mooie omgeving verbleven. Het gezelschap was intussen uitgebreid met twee begeleidsters: Lauritha en Judith. Op een kerstkaartje schreef Georgette in 1940 dat ze hoopte het jaar erop samen met haar familie nieuwjaar te kunnen vieren.

Negen maanden later liet het ziekenfonds haar ouders weten dat het Internationale Rode Kruis stappen had ondernomen om vluchtelingen uit Engeland te repatriëren. Bij de brief zaten twee blanco formulieren. Vader De Turcq moest die invullen en ondertekenen. Zo gaf hij de organisatie Solidariteit een volmacht om Georgette naar België terug te brengen. Het Internationale Rode Kruis organiseerde de repatriëring. Door de brief te ondertekenen droeg de organisatie wel geen verantwoordelijkheid voor de reis. Het ziekenfonds waarschuwde de ouders nog dat de repatriëring lang kon duren...¹⁰ Zo vierde Georgette ook haar 19e verjaardag in Hampstead, in 1942. Ondertussen was haar familie verhuisd naar Haine-Saint-Pierre in Henegouwen, een belangrijk spoorwegknooppunt, zowel door het aantal pendelaars als door de gespecialiseerde spoorwegindustrie. Wellicht was vader Gustaaf door zijn werk bij de spoorweg naar daar gedetacheerd.¹¹ Vader liet weten dat broer Victor inmiddels getrouwd was: 'Al acht maanden met Simonne en [hij] heeft een dikke zoon, hij heet Gustaafken.'¹²

Georgette had het evenwel naar haar zin in Engeland: ze volgde er aan de Belgische Technische School in Hammersmith de vakken snijleer, mouleren, draperen, bedrijfsleer, rekenkunde, tekenen, kunstgeschiedenis, Nederlands, Frans en Engels en werd regelmatig uitgenodigd op tea party's. Vanzelfsprekend miste ze haar familie en verlangde ze ernaar haar neefje te zien. Maar er was nog een groter gemis. In de periode voor haar vertrek naar zee had Georgette Victor De Clercq leren kennen. Net als zij, vergezelde hij zijn moeder op de wekelijkse 'koffieklets' die om de beurt bij een vulster van de 'stekskesfabriek' werd gehouden. In haar notitieboek had ze dit liedje genoteerd:

'Vraag niet waarom ik heenga Het lied is uit Dat gij mij hebt gezongen De laatste klank, Die maakte mij zoo bang Een schrill akkoord Is in mijn hart gedrongen Het lied had immers kunnen zijn Is in wanhopig droevig geluid Het lied is uit Vraag niet waarom ik heenga	Vraag niet waarom Vraag niet waarom ik ween Vraag niet waarom Straks kan ik het je zeggen Ik heb je lief Het schoonste in het leven Wou ik je geven Vraag niet waarom ik heenga Vraag niet waarom ik weene Straks gaan wij van elkander Morgen kies je een ander Dan zult jij niet meer vragen waarom'
--	---

Het is geschreven door Kees Pruis, een Nederlands cabaretier en VARA-socialist die heel populair was tijdens het interbellum. Pruis was bij ons vooral bekend vanwege zijn *Populaire feestmars* ('en dat we toffe jongens zijn dat willen we weten').¹³

Op 28 december 1944 schreef Georgette een brief aan Victor. Ze kreeg volgend antwoord van zijn broer Emile: 'Blijf maar eerlijk en trouw aan je jeugdliefde dat is alles wat wij U vragen. Victor heeft al zijn hoop en betrouwen in U gesteld en wij wenschen niets liever dan U beiden vereenigt en gelukkig te zien. Victor wacht even angstvallig op het wederzien dan U en het laatste nieuws van hem is dat hij gezond is en hoop heeft U in 't kort aan zijn hart te drukken. Dus langs beide kanten trouw blijven om later een gelukkig paartje te zijn. Veel geluk in Uw studies Georgette en kom maar gauw naar huis.'¹⁴ Victor was om de werkloosheid te ontvluchten naar Duitsland getrokken en werkte er als arbeidsvrijwilliger in een bakkerij.

Nog in december 1944 verhuisden haar ouders omwille van de bombardementen, maar ze bleven in de buurt, in Fayt-lez-Manage. Ook Georgettes broer Victor werkte toen voor de spoorwegen, in Haine-Saint-Pierre, net als zijn vader. Eerst bij de *wagon secours et d'entretien*, de pechdienst van de spoorwegen, daarna in hetzelfde atelier als zijn vader. In september 1943 werd de klas van 1920, waartoe Victor behoorde, opgeëist om in Duitsland te gaan werken. Hij weigerde en dook drie maanden onder bij Theophile Baeyens in Forchies-La-Marche.¹⁵ De twee werden vrienden en toen Theophile in februari 1945 met het Belgisch leger in Londen was, ging hij er Georgette bezoeken. Hij toonde haar daar foto's van haar familie.¹⁶ Ze kon hem enkele pakjes meegeven, onder meer een zelfgemaakt blauw broekje en bloesje voor Gustaafken. Ze gebruikte haar rantsoenzegels om stof te kopen.¹⁷

Pas een jaar na de feiten meldden haar ouders dat het huis van Victor op 15 maart 1944 helemaal platgebombardeerd was. Victor, Simonne en Gustaafken hadden geen kledij of inboedel meer. Gelukkig waren ze ongedeerd, want ze waren dat ogenblik op bezoek bij vader en moeder De Turcq om er moeders verjaardag te vieren. Al in 1945 werd het jonge gezin, dat inmiddels een tweede zontje had, Achille, door de Bond der Geteisterden schadeloos gesteld.¹⁸

Het duurde nog tot 16 juni 1945 eer het commissariaat voor repatriëring van de Belgische regering in Groot-Brittannië een laissez passer voor Georgette had uitgevaardigd. Vanaf maart 1945 werd de correspondentie opgedreven. Iedereen hoopte haar vlug terug te zien. Mama vroeg haar om nieuwe schoenen voor zichzelf te kopen, want zij had intussen Georgettes mooie schoenen versleten en in België was schoeisel moeilijk te vinden.¹⁹ Haar kamer was al gereed voor haar thuiskomst en de radio, die al drie jaar stuk was, was voor die gelegenheid gerepareerd. Terloops vermeldde haar ouders nog dat er een gezin bij hen inwoonde.²⁰ Vriendin Madeleine maakte haar warm om bij haar thuiskomst met Engelse soldaten te gaan dansen in de Plaza.²¹ En haar schoonzus meldde in juni 1945 nog dat iedereen haar wilde afhalen. Ze waren met zo velen dat ze daarvoor een trein voor hen alleen zouden nodig hebben.²²

Het 'Engelse' diploma van Georgette. (collectie André De Clercq)

Na haar terugkeer in België woonde Georgette nog een jaartje bij haar ouders. Op 24 augustus 1946 trouwde ze met Victor en het koppel ging in Geraardsbergen wonen. In 1948 werd hun enige kind geboren, André. Victor werkte in de steengroeven in Lessines. Ondanks haar voor die tijd uitzonderlijke taalkennis, besloot Georgette naaister te worden, de stiel die ze in Engeland had geleerd. Ze hing het diploma in haar keuken zodat iedereen kon zien dat ze met grote onderscheiding een 'Engels' diploma had behaald en ze kon vertellen over haar belevenissen tijdens de oorlog. Haar hele verdere leven hield ze contact met haar lotgenoten en ging ze met hen regelmatig op uitstap. Vooral met Titine uit Luik en Gerarda uit Brugge had ze een bijna familiale band. Georgette overleed op 17 mei 1993.

- 1 André De Clercq wilde de documenten graag houden als aandenken aan zijn moeder. Amsab-ISG digitaliseerde ze en bewaart ze in het elektronisch archief.
- 2 Martine VERMANDERE, *We zijn goed aangekomen! Vakantiekolonies aan de Belgische kust [1887-1980]*, Brussel/Gent: ASP Editions/Amsab-ISG, 2010, pp. 19, 76.
- 3 Bert BOECKX, *Inventaris van het archief van sv Ontwikkeling & Excelsior nv uitgeverij en drukkerij van het dagblad Volksgazet*, Gent: AMSAB, 1999, p. IX.
- 4 Brief van Georgette aan haar ouders, Heist-aan-Zee, 12/04/1940; Brief van Victor aan Georgette, Val Saint-Lambert, 17/04/1940.
- 5 Brief van Arthur Jauniaux aan Kameraad De Tonck, 10/05/1940.
- 6 Marc VAN TRIMPONT, *Losse terugblikken op Geraardsbergen tijdens de ongeluksjaren 1940-1945. Een bijdrage tot de geschiedenis van Geraardsbergen in de 2de Wereldoorlog*, Geraardsbergen: Geschied- en Heemkundige Kring Gerardimontium, 2004, pp. 23-24.
- 7 Brief van Georgette aan haar ouders, Heist-aan-Zee, 14/05/1940.
- 8 Notitieboekje van Georgette waarin ze de gebeurtenissen in mei 1940 heeft opgetekend.
- 9 Brief van Gabrielle D'Ieteren namens het Nationaal Verbond der Federaties van Syndikale en Socialistische Mutualiteiten van België, Brussel, 21/09/1940; Brief van I.S. Mason van Foster Parents Plan for War Children aan Georgette, [Londen], 05/09/1945. Mevrouw Bogaert, de bestuurster van het groepje kinderen, werkte na de oorlog nog voor die organisatie, cf. brief van mevrouw Bogaert aan Georgette, 15/12/1947.
- 10 Brief van vzw Solidariteit (zelfde adres als het Nationaal Verbond der Federaties van Syndikale en Socialistische Mutualiteiten van België), Brussel, 16/09/1941.
- 11 Zie: <http://www.kuleuven.be/VFT/Excursies/Borinage/excursies/nijverheid/haine/haine.htm>, laatst geraadpleegd op 08/02/2012.
- 12 Brief van ouders aan Georgette, Haine-Saint-Pierre, 15/05/1942.
- 13 Zie: <http://www.luisterrijk.nl/luisterboek/1545/kees-pruis>, laatst geraadpleegd op 08/02/2012.
- 14 Kaartje van Emile De Clercq aan Georgette, Geraardsbergen, 10/01/1945.
- 15 Marc VAN TRIMPONT, *Losse terugblikken [...]*, p. 25; Brief van schoonzus Simonne aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 02/03/1945; Brieven van ouders aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 18/03 en 31/03/1945.
- 16 Brief van ouders aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 20/02/1945.
- 17 Brief van schoonzus Simonne aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 03/06/1945.
- 18 Brieven van ouders aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 18/02 en 07/04/1945.
- 19 Brief van ouders aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 03/03/1945.
- 20 Brieven van ouders aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 18/03, 05/04 en 28/04/1945.
- 21 Brief van Madeleine aan Georgette, 08/04/1945.
- 22 Brief van schoonzus Simonne aan Georgette, Fayt-lez-Manage, 03/06/1945.